

בעקבות אישור תוכנית השימור בתל אביב, האדריכלית האחראית פסימית

"אלף בניינים לא יעשו מהפכה"

ניצה סמוק, הרוח החיה מאחורי תוכנית שימור הבניינים בתל אביב, טוענת כי התוכנית העלתה בעיקר את ערכי הנדל"ן ולא תהפוך את העיר לבעלת מראה אירופי

בעיקר עליית מחירים

סמוק היתה אחראית גם להכנת הדו"ח שבעקבותיו נולד המושג "העיר הלבנה" של אונסק"ו. להערכתה, היעדר תוכנית שימור היה מוביל לאובדן של חלק גדול מצביון העיר. "הייחוד של ירושלים וחيفا בולט, ולעומתן תל אביב נראית כמו משהו מרוח ולא מובהק. אבל למרות ההזנחה, הלכלוך והכיעור, יש כאן הרגשה של חופש ואפורמליות כתוצאה מהארכיטקטורה. התכנון של תל אביב מדהים, אבל חייבים לשמור על הדברים הטובים שבה", היא מסבירה.

היום סמוק מעלה ביקורת על התוכנית. "תוכנית השימור העלתה בעיקר קר את ערכי הנדל"ן. קיוויתי שאחרי שנשמר מאהמאתיים בתים ראשונים, בעלי הבניינים הסמוכים ירצו לשמר אותם גם. זה לא קורה וזה הפספוס הכי גדול, כי אם עומד בית אחד נוצץ באמצע רחוב מוזנח אין לזה ערך". ובכל זאת, כשהיא נשאלת כיצד היא מעריכה שתל אביב תיראה בעוד עשר שנים, סמוק אפטימית: "רמת התחזוקה והרמה האסתטית יעלו, אבל תוצאות אמיתיות נראה רק בעוד 20 שנה. אנחנו נמצאים בתחילת תקופת הזוהר".

המהפכה כך שנלך ברחוב ונרגיש כמו ברחוב אירופי. עניין העלויות הוא ברושית. עובדה שאנשים מחפשים לרוש כוש בניינים לשימור. אני מקווה שיהיה שלב ב' שיתן את הדעת על הבניינים שליד. כבר מדברים על זה".

ברכיבה על אופניים

בשנת 1966 עזבה סמוק את הארץ ללימודים בפירנצה ונשארה בעיר 23 שנה, שבמהלכן פעלה בצורה אינטנסיבית בתחום השימור. כשחזרה לארץ קיבלה הצעה מקרן תל אביב באמצעות דני קרוון להתעסק בבתי העבר של תל אביב. "בתחילת 1990 התחלתי לעבוד בחצי משרה עבור העירייה. תוכנית לב העיר (הכוללת את שדרות רוטשילד ורחוב שינקין עד שדרות בן ציון) היתה לקראת אישור וכללה כ-400 מבנים לשימור. זוהי התוכנית המפורסמת של עדה מזור".

בשלב התוכנית הראשונים עסקה סמוק בהגדרת בית לשימור. בשלב הבא רכבה על אופניה וסימנה את כל הבניינים הישנים בלב העיר, ובהמשך גם בחלקים הצפוניים והדרומיים של העיר. "ביצעתי סקר שיטתי, אבל הסקר בלב העיר היה אינטואיטיבי, מכיוון שלא היה מידע שייכוון אותי. הכל נעשה לפי הראייה האדריכלית שלי", אומרת סמוק.

דו"ח לוי

מה שלא נכון בתוכנית השימור בתל אביב הוא שהיא מטפלת באלף בניינים במתחם די גדול, ולא מביאה בחשבון את כל הבניינים שביניהם". כך אומרת האדריכלית ניצה סמוק – הרוח שמאחורי יוזמת תוכנית שימור המבנים בתל אביב, בעקבות אישור תוכנית השימור לבניינים שהתקבלה לפני כשבעים על ידי הוועדה המחוזית לבנייה של משרד הפנים. התוכנית כוללת כ-1,300 מבנים, כ-300 מהם נכללים ברשימת השימור בהגבלות מחמירות.

הדמות המזוהה יותר מכל עם תוכנית השימור הנוכחית היא סמוק, שחיה ונושמת שימור מאז שנות השבעים. נוסף על כך היא פרופסור בטכניון ועומדת בראש המסלול לתואר שני באדריכלות, עם התמחות בשימור מאוניברסיטת תל אביב. "הדבר הנכון לעשות היה להגדיר אזור מסוים, בדומה לאזור שהוגדר בתוכנית אונסק"ו, ולטפל בכל הבניינים באותו אזור: מחליטים איזה בניינים ניתן להרוס ולבנות בתים חדשים במקומם, ואת כל השאר משמרים", אומרת סמוק. "אלף בניינים שהוגדרו לשימור זה לא הרבה. הם לא יעשו את

סמוק. "תל אביב נראית כמו משהו מרוח"

תוכנית השימור

- 1 העבודה על התוכנית החלה ב-1990, והתוכנית הוגשה ב-1999 ואושרה ב-2008
- 2 בתוכנית 1,000 בניינים לשימור ו-300 בניינים לשימור בהגבלות מחמירות
- 3 ביוני 2003 הגדיר אונסק"ו את בנייני העיר הלבנה בתל אביב כאתר מורשת עולמית
- 4 בתל אביב יש בסך הכל כ-4,000 בניינים לשימור